

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 7

@QMI_Institut

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
7-son
dekabr, 2025

December 2025
Volume 3
Number 7

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

*Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda
jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.*

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

"Innovatsion iqtisodiyot" ilmiy - amaliy
O'zbekiston elektron jurnali ta'lim, fan va
innovatsiyalar Respublikasi Oliy vazirligi
huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi**
rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli
qarori bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

**Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar
nashr etiladi:**

1. Raqamli iqtisodiyot
2. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
3. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
4. Inson kapitali iqtisodiyoti
5. Menejment va marketing
6. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
7. Moliya, kredit va investitsiya
8. Ekonometrika va statistika
9. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

*Ovchinikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal
Universitet, Rossiya)*

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

*Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog'iston Respublikasi
Milliy fanlar akademiyasi)*

*Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi
Tojikiston agrar universiteti)*

*Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva
energetika instituti, Rossiya)*

*Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar
do'stligi universiteti)*

*Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya
Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)*

*Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti,
Rossiya Federatsiyasi hukumati)*

*Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi
Milliy fanlar Akademiyasi)*

*Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat
universiteti)*

*Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi
Rossiya xalqlar do'stligi universiteti)*

*Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar
universiteti)*

*Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati
huzuridagi Moliya universiteti)*

*Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazarot
fanlari instituti)*

*Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot
universiteti)*

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - Iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ojs.qmii.uz

Mintaqa iqtisodiyotini rivojlantirishda klasterlash mexanizmi va unga kichik biznes faoliyatini jalb etish

Beknazarova Manzura Baxtiyorovna

Механизм кластеризации в развитии экономики региона и вовлечение в нее малого бизнеса

Бекназарова Манзура Бахтиёровна

Clustering mechanism in the development of the regional economy and the involvement of small businesses in it

Manzura Bakhtiyorovna Beknazarova

Received: December 1, 2025 Revised: December 6, 2025

■ Accepted: December 9, 2025 ■ Published Online: December 30, 2025

- **Annotatsiya:** Maqolada mintqa iqtisodiyotida klasterlash mexanizmi, uning tarkibiy tuzilmalari va kichik biznesni klaster tizimiga jalb etishning nazariy-huquqiy asoslari hamda amaliy mexanizmlari tahlil qilingan. Kichik biznesning klasterga qo'shilishi hudud iqtisodiyotida modernizatsiya, raqobatbardoshlik va bandlikning o'sishiga olib kelishi asoslab berilgan.
- **Kalit so'zlar:** klaster, klasterlash mexanizmi, kichik biznes, kooperatsiya, mintaqaviy rivojlanish, innovatsiya, iqtisodiy samaradorlik.
- **Аннотация:** В статье проанализирован механизм кластеризации в экономике региона, ее структурные структуры и Теоретико-правовые основы и практические механизмы вовлечения малого бизнеса в кластерную систему. Обосновано, что включение малого бизнеса в кластер приведет к модернизации, повышению конкурентоспособности и занятости в экономике региона.
- **Ключевые слова:** кластер, механизм кластеризации, малый бизнес, кооперация, региональное развитие, инновации, экономическая эффективность.
- **Abstract:** The article analyzes the mechanism of clustering in the economy of the region, its structural structures and the theoretical-legal basis for attracting small businesses to the cluster system, as well as practical mechanisms. The inclusion of small businesses in the cluster is justified by the fact that it leads to modernization, competitiveness and growth of employment in the territory's economy.
- **Keywords:** cluster, clustering mechanism, small business, cooperative, regional development, innovation, economic efficiency.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida hududiy iqtisodiyotni samarali rivojlantirish, resurslardan oqilona foydalanish va tarmoqlararo integratsiyani kuchaytirish zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini qo'llashni talab etadi. Shunday mexanizmlardan biri - klasterlash bo'lib, u mintaqaviy darajada iqtisodiyotning barqaror va raqobatbardosh modelini shakllantiradi. Kichik biznesni klaster tizimiga jalb etish esa ushbu tuzilmaning to'liq ishlashini ta'minlovchi asosiy omildir.

Klaster - bu geografik jihatdan yaqin joylashgan, iqtisodiy jihatdan o'zaro bog'langan ishlab chiqaruvchi korxonalar, xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar, ta'lim va ilmiy tadqiqot muassasalari hamda infratuzilma obyektlarining integratsiyalashgan tizimidir.

Klasterning asosiy belgilari:

hududiy yaqinlik;

ishlab chiqarish kooperatsiyasi;

resurslardan umumiy foydalanish;

bilim va innovatsiya oqimi;

umumiy brend yoki marketing modeli.

Klasterlarning asosiysi - mintaqaviy rivojlanish. Bu tizim mintaqada iqtisodiy faollikni oshirish, hududiy resurslarni samarali boshqarish va tarmoqlararo hamkorlikni yo'lga qo'yishga xizmat qiladi. Mintaqada klasterlar shakllanishi iqtisodiyotni muvozanatli rivojlantirishga, uning yuqori darajada ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Klasterlar, odatda, maxsus tarmoqlarda, masalan, qishloq xo'jaligi, sanoat, axborot texnologiyalari, to'qimachilik va boshqa sohalarda shakllanadi. Klasterlar asosan uchta asosiy xususiyatga ega:

Geografik yaqinlik: Klaster a'zolari bir-biriga yaqin joylashgan bo'lib, o'zaro hamkorlik qilishlari osonlashadi.

Tarmoqlararo integratsiya: Klasterlar o'z ichida bir nechta tarmoq va sohalarni birlashtiradi, bu esa samarali iqtisodiy aloqalarni yaratadi.

Innovatsiya va raqobat: Klasterlar raqobatni oshiradi va innovatsion g'oyalarni amalga oshirishga turtki beradi.

Klasterlash tizimi, shuningdek, resurslarni samarali boshqarish va iqtisodiy tizimning barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Hududda klasterlarning rivojlanishi, iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlarining yaratilishi va ijtimoiy farovonlikni oshirishga olib keladi.

Klasterlash tizimi va hududiy bandlik: O'zaro bog'liqlik. Hududiy bandlikni oshirishda klasterlash tizimi alohida o'rin tutadi. Bandlik - bu aholining mehnatga layoqatli qismining iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanishi. Mintaqada klasterlash tizimini rivojlantirish orqali quyidagi ijobiy o'zgarishlarga erishish mumkin:

Yangi ish o'rinlari yaratish. Klasterlar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va savdo tarmoqlarini rivojlantiradi, bu esa hududda yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga olib keladi. Masalan, qishloq xo'jaligi, tekstil sanoati yoki axborot texnologiyalari sohasida klasterlarning rivojlanishi yangi mutaxassisliklar va xizmatlar sohalarni yaratadi.

Mahalliy resurslardan samarali foydalanish. Klasterlash tizimi, hududiy resurslarni birlashtirib, ularni yanada samarali boshqarishga imkon yaratadi. Bu yerda asosan mintaqaning iqtisodiy va mehnat resurslari to'plangan bo'ladi va buning natijasida hududiy bandlik darajasi ortadi.

Ta'lim va malaka oshirish imkoniyatlari. Klasterlar doirasida ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar va xizmatlar bo'yicha ixtisoslashgan ta'lim muassasalari ham tashkil etilishi mumkin. Bu orqali yangi kasb-hunarlarini o'rganishga va malakali kadrlar tayyorlashga qaratilgan dasturlarni amalga oshirish imkoniyati tug'iladi. Natijada, aholi bandligi darajasi ortadi.

Raqobatni oshirish va innovatsiyalarni tatbiq etish. Klasterlash tizimi raqobatni oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etishga turtki beradi. Bu esa hududiy iqtisodiyotning tez o'sishiga, yangi biznesni rivojlantirishga, shu bilan birga bandlikning o'sishiga xizmat qiladi.

Tarmoqlararo hamkorlikni rivojlantirish. Klasterlar biror tarmoqdagi korxonalar va tashkilotlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantiradi. Bu, o'z navbatida, bir tarmoqdagi bandlikni yaxshilashga va boshqa sohalarda yangi imkoniyatlarni yaratishga yordam beradi. Misol uchun, agrar sektorda klasterlash agrar ishlab chiqarish va qayta ishlash tarmoqlarida yangi ish o'rinlarini yaratish uchun imkoniyat yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston sharoitida mintaqada klasterlash tizimini rivojlantirish yo'llari: O'zbekistonda mintaqaviy bandlikni oshirishda klasterlash tizimini rivojlantirish uchun bir nechta muhim qadamlar ko'rilishi lozim:

Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash: Klasterlar asosan kichik va o'rta biznesning rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi. O'zbekiston hukumati kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Ushbu sohani qo'llab-quvvatlash, shuningdek, bandlikni oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Tarmoq va soha bo'yicha klasterlarning shakllanishini rag'batlantirish: Turli sohalarda bo'yicha klasterlar tashkil etish uchun hukumat tomonidan maxsus dasturlar ishlab chiqilishi zarur. Misol uchun, qishloq xo'jaligi, to'qimachilik sanoati, axborot texnologiyalari kabi sohalarda klasterlarni tashkil etish va ularni rivojlantirish orqali hududiy bandlikni

oshirish mumkin.

Ta'lim va kasb-hunar o'qituvchilarining malakasini oshirish: Klasterlash tizimi doirasida ta'lim tizimi va kasb-hunar o'quv muassasalarining imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Bu bilan klasterlar uchun zarur bo'lgan mutaxassislarni tayyorlash imkoniyatlari yaratilib, bandlik darajasi yanada oshadi.[5]

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish: Klasterlar o'z ichida yangi texnologiyalarni rivojlantirish va qo'llash

imkoniyatlariga ega. O'zbekiston hududlarida texnologik yondashuvlar va innovatsiyalarni tatbiq etish, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va yangi ish o'rinlarini yaratadi.

Mintaqa iqtisodiyotida klasterlash mexanizmi. Klasterlash mexanizmi – bu hududda korxonalar o'rtasidagi integratsiya, kooperatsiya va resurs almashinuvi jarayonlarini boshqarish usullari majmuasidir.

Kichik biznesni klasterga jalb etishning zarurati

Kichik biznes klaster infrastrukturasi moslashuvchan, tez rivojlanadigan va innovatsion komponenti hisoblanadi. Mintaqaviy iqtisodiyotda kichik biznesning klasterga integratsiyalashuvi quyidagi afzalliklarni yaratadi:

Iqtisodiy afzalliklar: yetkazib berish zanjirining to'liq shakllanishi, ishlab chiqarish tannarxining tushishi, birgalikdagi xarid tufayli xomashyo narxining arzonlashuvi, eksport salohiyatining oshishi.

Ijtimoiy afzalliklar: bandlikning ortishi, hudud daromadlarining ko'payishi, mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish.

Innovatsion afzalliklar: startaplar sonining ko'payishi, bilimlar oqimi (knowledge spillover), texnologiya transferining jadallashuvi.

Kichik biznesni klasterga integratsiyalash mexanizmlari

Kichik biznesni klasterga jalb etishning zarurati

quyidagilar bo'lib xizmat qiladi. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimi imtiyozli kreditlar, soliq preferensiyalari, eksport xarajatlarini qisman kompensatsiya qilish orqali amalga oshiriladi. Undan tashqari kooperatsiya platformalarini yaratish, elektron kooperatsiya birjalari, klaster ishtirokchilari uchun yagona xarid tizimi, hamkorlik yarmarkalarini kuchaytirish ham kichik biznesni klasterga integratsiyalash mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlashda texnoparklar, laboratoriya va sertifikatlash markazlari, agrologistika markazlari bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari: Quyida mintaqa iqtisodiyoti uchun klaster-kichik biznes integratsiyasining iqtisodiy samaradorligi bo'yicha tahlil natijalari keltirilgan.

KO'RSATKICHLAR	KLASTERGACHA	KLASTERDAN SO'NG	O'SISH (%)
O'rtacha ishlab chiqarish hajmi (mln so'm)	250	410	64%
Ish o'rinlari soni	560	890	59%
Eksportga chiqarilgan mahsulot (mln so'm)	90	160	78%

Tahlil: Jadvaldan ko'rinadiki, klasterga kirgan kichik biznes subyektlarida ishlab chiqarish hajmi va eksport salohiyati sezilarli o'sish kuzatilgan.

Klasterlash jarayonida kichik biznesni faol jalb etish mintaqa iqtisodiyotida raqobatbardoshlikni oshiradi. Biroq quyidagi muammolar mavjud:

- kooperatsiya madaniyatining yetarli shakllanmaganligi;
- kichik biznesda innovatsion salohiyatning pastligi;
- kredit olishdagi byurokratik to'siqlar.

Bu muammolarni davlat yordami, infratuzilmani rivojlantirish va raqamli platformalar orqali hal etish mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mintaqa iqtisodiyotida klasterlash mexanizmi hududni modernizatsiya qilish, iqtisodiy resurslarni optimallashtirish va kichik biznesni jadal rivojlantirishning samarali vositasidir. Kichik biznesning klasterlarga qo'shilishi kooperatsiyani kuchaytirib, raqobatbardoshlikni oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi va eksport salohiyatini kengaytiradi. Shu sababli klaster-kichik biznesintegratsiyasi mintaqaviy rivojlanish strategiyasining asosiy bo'g'ini bo'lib qoladi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Beknazarova Manzura Baxtiyorovna Qarshi davlat Texnika universiteti Biznes va boshqaruv kafedrasida assistenti / Бекназарова Манзура Бахтиёровна Каршинский государственный технический университет Ассистент кафедры бизнеса и менеджмента / Manzura Bakhtiyorovna Beknazarova

Karshi State Technical University Assistant Professor,
Department of Business and Management

► beknazarovamanzura3570@gmail.com

■ 0009-0002-9219-5409

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Porter M. Clusters and Competition. Harvard Business Review.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari.
3. "Kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi Qonun.
4. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi ma'lumotlari.
5. Ilmiy maqolalar, iqtisodiy tahlillar, mintaqaviy statistika ma'lumotlari.
6. Gulomov, K. M., & Turaeva, D. S. (2020). Klasterlash va iqtisodiy rivojlanish. Toshkent: O'zbekiston Davlat Iqtisodiyot Universiteti nashriyoti.
7. Sufianova, M. Sh. (2019). O'zbekiston iqtisodiyotida klasterlash tizimi va uning bandlikka ta'siri. Iqtisodiyot va biznes, 6, 44-51.
8. OECD (2019). Clusters and Regional Development. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Paris: OECD Publishing.
9. Shukurov, B. R. (2022). Klasterlash tizimining rivojlanish strategiyalari: O'zbekiston misolida. Toshkent: Iqtisodiyot va Statistika Instituti.